

11861

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK
UPPSALA

Landsmålsarkivet

Gotland

Näsön

Rosenqvist, Lars. 1938.

UL 174:s frigel. M. 81 Matlagning.

67 H. 4c

11861

XG>D

Matlagning.A. Allmänt.

Lyotland

När

1 Beteckningar för laga (mat):

Här där om-benä, i dag farttu lagtill en kail
 koppen mat till middag, för ja har loig fär
 kalar i skogen i dag, u skogshuggar di vill ha
 mik mat, där hart väll härt ärdstävå, di
 jär salttrå, u jetar som di hadd vart i skogani
 Sätt kanst där nå raid till, att di kan fasi
 a riktigt skrävmål, när di kummar kaim,
 Så går de, de jär int frågan um jäinar mat
 u någ slisk, autu vråk borå fullt ar grävar
 mat, för de tykkar di bäst um, a riktigt skräv-
 mål, läivå fullt u spänt, sätt trumslagan kan
 sla virvål, ka bänkån, skogshuggar, de jär sam
 som strandkalar, mik mat, lag att puser bläir fullat.

 ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Fgl. M 81

 Frankat
 Rosenqvist

2. 2. Beteckningar för matlagning:

De jär taidar till gym u raid till, till någ mat:
vör far snart ta u lag mat, för kalas kunnar
snart haim, u da vill di ha någ i läivã pasi
för nå jär di nukkr äitpolã, di har hart arbeta,
di har gat u hugg järd häit dagum, lag mik mat:

3. Beteckningar för "tillreda kräsliq mat":

mang go retar av mat, iss jär mäster kräslit, så
mik mat, de jär för värsstaut, me så mikã för
mindar kund går de, u vör hadd blitt mättãläikvãl:
istãll för pyntã, ållar pytt i pannã som di sãr, de
kalldãs föritãidur, för uppstãnnã pärar, da
skãrd vör sundar låit flãsk (flãskstãringar)
u så lãk u så var de kalld kokt pärar som
skãrdãs sundar i pannur, u en tãr kokãr dupprã
som var lãmbar sen i går, de dos i pankakspanne
u jukstes ihop me u skãid: uppstãnnã pärar:

3.

De var int mang som kund lag tillu smakli måttaid, mat,
 förri taidn, mån de skall di ha förlatallsä föra.
 de var lait till gär, ölar lag av atminster för mangä,
 u lains fikte int källingar för i världen, sta
 u jofte u byrd⁴ i ypnä spänar, u mang gon⁴ *4* egth.
 gar bai lait ra, u säurar vid, de kärdäs haivn *överlöjes eller*
 ättar hand, som di behövde, u i ypnä spänar
 fikte di sta u pänt u blasä, sätt fakte⁴ u askä *4* falska
 flang kring dum, skalku, pa dum var hail väiter
 av falku, fran spänar, u va staur dail av
 sänt som kom i mata de tiger vör me; som
 nägn sägdä, lait lort har ingn sak, u alltför
 ränt, har ingn smak: män mata smakit
 goar, u jetül gärd di sätte braket ättar, u livd
 gärdi, till di blai änt gamblä, de var int tait
 somn härd taläs um a sjauk lungä, u sänt:
 grävar mat som smakit fastit goar; de, smakit mair:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Förl. M 81

4.

Smakli mat, de var till bjänd till, u ja smak
 pa matu, bra, u vällroktar, u lagum
 salt, ällar saurt, u sam um de skudd var
 sytt, män äi dän gamblä, förgägnä
 tänkn da var de int mang sam frägd
 ättar sytt, u söitar mat, da var de drukt=
 saupa, dän viddi rukkt ha läit sytt äi,
 um di kund ja, di hadd hämming u
 de mytti till söitnä me; u hämming, de var
 gutt um; um di int hadd bäiar sä sambäd
 di humblä hämming, u kan var läite goar
 som dän som di fikke av bäior, de var ängar
 öllstans u dän var guttum blommar u
 örter av all slag, u humblor var de u
 guttum, ja har för häim mite humblä,
 hämming, när ja var seek, de var till var
 me när di slo i ängar u pa tvårländi hällst i klövar
 ärrar:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Fngl. M 81

5. Sovli: maten som skudd kok ällar stäikå han
skudd var saftu, u int brändar u uppstorken
som uppstaunnä paror, um di fikk stå äi
pamma ällar i gröitue u vänt pa kalor till
kam in u jeta, di torktta, u så gikke de skinn
pa gröitue: favoritmat, någ sorts mat
som var någans äsklingsret, de var någ
som gikke för allting annå, som gubbår
sägda va ja har långt ättar bönsåupa,
såupa kökt pa bondbönar (gröinä) u noi
um vrätter u noi parar, de var a såupa
som sunbli kund sit u stäiv äisi till dänd
trakt ifran borå, som di sägda, nå har ja ^{4 strickede}
jet sämik bönsåupa, sätt ja far rullin
fran borå: lystnåmat, någen sorts mat
som di länktåd ättar, någ som lag i tankor
jamt förjåmmån, va ja har långt ättar iss matu:

ULMA 11861. L. Rosengvist. 1938

GOTL. NÅR
Fgl. M 81

6. Lystnäs källing^{er} säm som jär me ban, u
gynn^{ar} ar långt, u tra, ättar någä, iblant um di
känd någ sorts matkukt som di tyktet um, da
var de trunga, att di skudd smaka, annas
künd de känd i blant, att di blai sjauka: di var
lystnäs, di längtad ättar någä, a sjaukt mänska
kan ligg sä, u längt^ä ättar någä. till långt ättar
någ sorts mat, u var lystnäs ättar någä,
ja vait int, um de blair någn skittnä, ätte
säm som jär, lystnäs de jär a källing som jär
me ban, ^{var} andra källingar bräukt go dait
(som de var någn säm) me lystnäs mat:
när a källing hadd fat ban; a par dygn
ättar, da bar di mat dait, bansängs mat ättar
lystnäs mat: någ gutt som di lagd i hop,
sämpä av någ slag, go drick sämpä, fittet di
lug av järdgumm u släiv äsi, för de gav dait:

7-4.

Recepteringer för "tillreda dålig mat":

Attu int kanst lagen klackar mätaid mat ättu
dän bärr klackar ihop vapshättst, bän
de gar ner ginnu haktar, lort u dyngö jetar
uppi di, va hart dän nä lag ihop för a sorts
sänpa, de jär bärr plaskä, ja tror ätt de jär
kärdoxssänpa, de smakar som kärvattu, ja
de jär a läiti historja um kätling som fikke,
de beske ningi ätt sänpa smakt kärvattu:
ha hadd gärt gröitu rain u så hadd ha
läimt kärdoxen i gröitu, hadd kast någ kyt-
bain i gröitu, u kokit kytsnäipa, u kärdoxen
blai liggna äi u pa sänt väis så blai kär-
doxen (dikbraru) rainar, för en gang, ättu
för den gangen, iblant fikke di lag läims di
kundä, för de var läit till lag av, män när
di da bärr klackädd ihop, äi slamst ihop, ätt ätt de blai mat av,

8. s. Ujar har de miki vort så yvar allt att tjänkor u
häusfolki har bräukt jet bär sam bor, män
de har miki vort säm mänskar för u som
int har hatt någ varda äi tjänstfolki (tjänrar)
ätu di blai plaserna i köka, när daim själva
ät imä, ällar ät di själö fyst u så fikke tjänrar
vanta; ällar um vant atminsta um mägner,
sätti kund kum för i arbete, för de mästa
så fikke di jet bär ät, u sam bor för i köka
var de trangt förri tiden, för köki var sma;
u kalld um vintan atminsta, varmäst var
de när di bakta, di bräukt ha u läter ugn
imä kokspäin som di baktt bullar äi, ällar
gräv kaka, u daim som int hadd någ brygg-
häus u någn anu ugn da baktti bröe där me:
en dail ar sänt som kalldas äig folk, di gikke ^{egot}
miki u släktit äi någn gobit um de fams någ:
tit släkt ällar de var int gottum?

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÄR
Fol. M 81

9. Hålgdagsmat; de vitt säg till hålgar da skudde allt
var lätta, u blant mika bättar i matväg änn amdrä
dagar, u bättar latten, var mukh de mäst att de var mair
av allting, Lätti kund ritotut lagg bänk pa allting,
annas var de int mih till gar någ hålg av, de
mäst som gård hålggi glad de var allt baim-
bryggt öl, u allt brännvæn som di drakk som
vorr drickar vatten: tred dagens mat de var
vanlit väis måltäider, av mat som var
gvar sänn hålgdagar, laim ringar fran hålggi:
de var till jet var fikke tak äi, för de var
bränglutt me skellan, bad tred u fjärd dag,
de givde bättar, u letarä till prat u ha rolit
änn till lag mat, källing to stikke san myn
u givde till varandra u pratad, u halbt ^{Thöllo}
hållvhalit som di kalld de, u så blai
de till ta a bit, de fanns halbt kytt u limpä u bröc i skräpä

UJMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÅR

Fngl. M 81

10. Beteckningar för råvara: Matvaror är mat som
kryt, u fisk, u påror, som skall var till lag mat av,
u mjöl till bak av: råar mat: matvaror:
rygbröi, kramkaka, rygsmjölgräit, u krammjöls:
ällar grönngräit:

Saltmat, u färskmat, vör filds beskering
um kvälldar av mor när vör jet kvälldar
mat, jetint så mite saltä da kummar er
till dritk så mite, u sinä så legger er
u pissar i säng, sätt vör ät int saltmat,
för att vör studd kum till dritkå, de görd
mike någ av vara, för de fodrad grävar
matgannas vidd int magän smält matn,
u da bli de bänkverk av: u de var int de besta:
set färsker mat ät di int jär, äuter när di
hadd slaktä, da koktes färskit kryt, färsksauprä:
annas skulde var saltgröint, (rimmsaltä):

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR
Fngl. M 81

(förlagd
dritkå)

11. 8. Olagur mat, skoktar mat; som spikkryt u bröi;
hallkockt kryt ällar fläsk, hallvra pärar, jårdpäror,
di var kockt äutpra, män innäi där krospad^{er} u knutade
undar tändnar närr åt dum, de var int sä
nogä förrä tändu, me va di jetäd förnägä,
barr de gikk ner ginnum haken, umen änd
fikk gar någrä knytkar pa vakkun, män
mer skudde, u sen fikk de bläi av va de viddä:
mor sägdä, när ha gikk äut, säi däu ättar
gröitu, sätt ha far kok sakt u vakkat, lättna
int kok yvar, äutu lättna sta sä u sma-
pottlä: all mat bläir bäst, som far kok mek-
litt u barr far smapottlä, u kok bäi, int för
starkar, ällar häitar äld: kyt u fläsk, u
sänt bläi bättar ginnumkockt, umen int hadd
för oskapli staur bräsä undar gröitu:
nä ha ja lag mat, u, ⁱⁿskall vörr jetä:

12.

ja har int hatt taid till kok u lag nãg mat,
 äntu er far ta u jet nãg torrmat, spikkkytubroï,
 u de jär ännu kold järpäror, somar kan jeta,
 u spiksträmning, så kannar fa a fat skys
 ätter, er far jeta u här ärar av de som jär. för
 ja har brättum, ja vaskar dyngu ör kledi
 i dag: sannt prat, giktk till fa härrä. iblant;
 di var int så nog me mata, u int me wa di
 sägd håldar, de tos för gutt allti kop:

som ni

Koka: vör skall kok kyt, ja har kokt välling;
 har mjötki kok upp, vaisttu. de, ja mjötki har
 kokä, ha har kokt upp, ha skall int kok mair:
 vör skall kok kyt: ja har kokt kyt, kytä jär kokt:
 säi ätter kyt gröitu, sätt de kokur jämt u bra i
 kytä jär pa u kokar: roar u järpäror,
 de kastar vör i gröitu, u kokar me skalar
 pa: för i män bandagar, fiska mästu alltri säi a rastali pärrä
 pa borä:

13.¹⁰ Sjuda: Gröitu skudd kokä, ha bärr star u sjaudar,
u sydar, lägg unchar läit mair vid, så bläiv de
brasä, u da kokar ha upp; säi ättar ätt int gröitu
kokar yvar, när ha kokar upp: Nä far gröitu
sta där u smapottlä, u kok i sakt mak, mäns
vörr gar änt u struppar (mjötkar) av koner:

11. Nä har gröitu kok upp, lägg gröini äi nä:
gröitu star u sjaudar u sydar, de sjaudar i
äldar, de sjaudar, u mysslar, i späin, för vider ¹ visslar
jær vatar u säurar, u da sydar de pa de väisä:
gröitu kokar bärr u pottlar bäi krantz innat
äldar, ha bärr kokar bäi dain säidu, säi ättar
ätt ha kokar jämt, drag äldar änt under na läit
bättar, sätta kum mar till kok jämt:
nä kokt mjötki upp, präust sä mik du
kanst, annas strätkar de i äldar va ivliagrand:
präust, u blas, sä mik du kanst, sätta int gar i luftar:

17. 12. Beteckningar för puttra: gröttu kokar, ha pottlar
sätt vattna star i skarp sköi: förrän de gymmar
pottlä i gröttu da sjäudar de, u närde gymmar
sjäud u sing i vattna, da jär de int langt igån
förrän de gymmar pottlä, u da kokar de i gröttu.

18. Beteckningar för något som kokar:
pärgröttu kokar, sätta skramblar i alltihop.
ha pottlar sätt skämman star um na: ta u
skämman av fiskpannu, u pärgröttu me:

14. nå kokar gröttu i lufta, skyndi ättar o
härsa vatten u sla äi: så ja nå ständ ha
kokan, ha slapp u kok yvar, u de var bra:

15. Beteckningar för lägga i grytan:

ta dän u skylt pärar u lagg äi gröttu, för ha
kokar sätta star um na, så bräuket di säga,
ja har kugg av någ kytbain ta u lagg dän
i gröttu, vör kokar baingräit till kvätten:

15. Ta u lyft av gröitu, ha kokar ihelsi, som di sägdä:
um du ärkar na, annas skull ja ta u bräv arna:
för "krossa tell mos, värtu va pärstaitu jär,
ja säirn intä, ja skull han till stait pärar me,
vörr skull ha pärgrait till kvällden hadja tänkt:
de varon stait av träi som di hadd yttill,
u sam di nyttill stait sundar koktä, kaskalnä
pärar me, di stait dum i gröitu, så smat u
fäint di kundä, un sammar pärgrait jetäs
me nijötk till: förritändon när di kokt färsk=
sämpä (som di kaller bukjong) ha skudd rایدäs av
me nijöl, sätt bukjongen blai tjokkar u kalldäs
färskesämpä, u rایداد av gärdeli all sämpar,
svälling u kytsnäipä, drüksämpä, u mair till:
Sätti jär u röir i gröitu vörr skull ha kämm=
gräinsgrait till kvällden, sätt nä hartu ärkä
a go stund, fappar, de går de sam va ja går sägd gutben:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÄR
Fol. M 81

16. Sån ättar iss kyttbitar att di int bräns, mäns ja gar änti:

16. Steka: int "stekvälling", män stänk välling. kokt vör
jör förr värder, de var sma klumpar i välling:

Stäkt pärar, vör grüvd ner pärar i hygn
u kytt på dum häit aska, u glöidar, u så fikke
di ligg där nägn tämä, så blai di ginnum stäktö,
u kum i häg att stäkt pärar, u saltar strämning
stäktar på glöidar, de var näg som var bad
gutt u hållsamt som gubban sägde:

hail fräsningi, när di stäkt kytt förr da
fräst de int mikä, atminsten för daim som
int hadd rad u tillfälla till u fat a pankaks=
panna, äntu di stäkt sän kyttbitar på glöidner,
u da draupt föttä i spämn på glöidner, u di
svartnäddä, män så haddi sma handbälgar
som di blast me, u väftar som di väftadme:
u de sätt täv i glöidner sött blai randä:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1933
GOTL. NÄR
Fngl. M 81

Beteckningar för för steka helt lätt, brynä:

Stäiki skudd bröinäs, stäikäs, så att ha blåi bräun,
bröinäs i fätt, ällar smör, sätt ha fikken bräunrar räkkan
färg: Stäiki sättas inni stäur regnen, för någramma
regn fans intä, de var ingu janspäis förrä tädur:
Strämning u fisk av andra slag, de stäiktäs pa
rister u iblant pa äldtanji, yvar glöidnas i späisen:

Stek: jär at o trakter var de mik lätt van lit me
stäik, äntu till någ stäur kallas; u bäi minder
kallas da nytte kokt kyt (fläsk) u fjäl bonas, män
iss jär mik langt till bakas, i män ungdagar
gynt di någ mair me stäik (ugnerstäik) män
mor bräukt stäik sjofängäl, iblant när vörn
trätnäd pa till jet kokt fängäl, för dan tädur
hadd vörn allihop järkring mik guttum
sjofängäl, de blåi mik me fängäl kyt u
fjäder dan tädur: män ta dum nä: de var nai de:

18.

De var int mang som förstosi pa u stäik i ugnen,
 di sallted fångåhkyte läitä, u så hängd di upp de
 till torkö, någon dag, u sen så stäiktäs de i späisen
 pa rirtu u äts till pärar, såg um de var gutt, ja
 de kan ännu vattnä sun (klappträid) munu
 nännu tänkar pa sänt: kälvöter fans int jär förr
 längr fram ä täider: bränd stäik, de kund bränd att
 ugnen var för häitar, sätt stäiki blai svidi: tillume
 kund ha blai bränd ätjö: brästäikäs sätt stäiki
 blai stäikt ätjö, män ra akta innä, de var
 för varmt i ugnen, di skudd ha lätt ungs-
 luku stat sju, så kadd mäst bitu got änt: män
 kemskapän fattas där täider, di försto intä:

18.

Beteckningar för "bränna vid": sväidas bai,
 gräitn smakar sviden, ja vait int lains
 du hart säit "mar, där hart fat vällingi ^{5 solat}
 Svidi, ja koktna pa kväindus mjölki, ha var för nöi,
¹¹ nöi mjölke sväidas, de kom ja int ibäg:

19. När de hadd sväid bäi i gröitn, som näron
kokt gäit, da blai de tjock skavar i butter pa gröitn,
di liknäd tunnar bark, iblant var de gröitus fail
um gräitn sväidäd bäi, de var sammar grent # gryn, material
i sumbli gröitar, u pannas me: när int skavar
var för mikt brändä, da viddi skrap gröitn
allihop, för när skavar var brännä, da smakt
di goä, u bani var yvarradnä ättar dum: (skavas)
nämman frägdan gang, närn fikke svide gräit,
de tykkäs mi som biskoppn har raist fram jär
förbäi i dag, es var nöifkinä u studd änt u
säi u gäitn fikke sväid bäi: de smakar som
bränt hönn, es de jär kansk för koi har häm:

19. Söta göra söt: föräddokrä, u särap kom, kan
inget förklar pa ann väis, än ätti nytt
känning, u en annan sak var, ätti nytt mair
salt än sytt förrä tändn, salt u storket, som bränvair:

20. Salt? Salt, Sätta, någ ann namn har vör
intä, Satta kom häit i segällskäuter som
läggd till var som hällat bärr de var djäupt nukke,
u da kaupit folki salt, u bröitäd me någ annä,
som di gar i ställa: de var bär gräft salt, när
när di skudd lägg salt i smörä da fikk di
lägg satta pa stainfläis, u så haddim grastain
som var kullru (saltstain) u de var till u
brö⁴ u krossä, så de blai fäint som en ridd 7 gungga
hade, satta dängd till knäd i smörä, u kast
i gröita någrä konn till salt gräita me
u vällingi: de var till u kross gräft salt,
för till fa fäint (matralt) jär krossäddi gräft
salt, mikkum tär stain, de jär va vör vait
um satta sen gamblä täudar: u så gärd vör
bäi satta när ja var sork, de fanns int någ
fäint salt förr ja var ret gammal, någ tär är tror ja:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÅR
Frdl. M 81

21. 21.

Salta (Sälta): nå hartu vart staur gali till
 salt saupu, ha jär salt som läkä, de kan ingn
 jet slukt, dän fort ta u (späda) bland äntna um
 ha skall jetäs: brand salttar; strämning som har
 ligg i salt, u saltläkä hail vintan, u sam. me
 kyta, de har ligg i salt så länga salt nå jär de
 salt som brand, de brännar i kalen, så salt
 jär de: vör skall går lait lenar läkä, vör
 lägger kyta äi iss staur kärä, så dar vör
 pa någrä spann vatten sätta gar yvar kyta,
 så kastar vör äi någrä nävar av iss grävart
 saltä, plukk änt ~~ut~~ all staur bitar, u så drägar
 iss läken ör all blod som jär, kyta jär så blodutt,
 de varen däli slagtarä kan har int fat blodin
 av kräkä, u sänt var int någ näit föri taidu:
 män salt vattnä drog ör all blod, u sin kund
 de saltä, u kyta kom till säi bra u ränt änt;
 dar av blai blodläken: som slo bort:

"mild"
föje salt

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÄR
Fred. M 81

29-
28

Beteckningar för maträtter, de som jär lämt ättor
 (måltaiden) folk skilt av u jeta, all skillingar, som
 pärskalar, u fiskbain, u bröiskorpar, u sänt de do
 di äi sväinspannå, de var skillingar, u läimningar
 jaan borå, u var de någ som kund nyttas, så
 skudde gäimås till nest mål, i skavar i gröitu, grät.
 skavar som blai närre kokt grät, di kadd a gröt-
 skrapa, en broku knäiv som likk näd a skaidjan.
 Sänt som di nyttade när di görd träiskaidar:
 ättor äistar muttar daim gärdde mylä pa, mylu
 san lagddi ihop av sundar skur bröi u äistar-
 muttar u värmd ihop äi pannå, iblant.
 annas när di kadd kalld pärar sen i går da
 skald di pärar u skärd sundar daim u svärd (fräste)
 upp de fylg me äistarmuttar u en lök, u de blai
 sypstännå pärar: rikta mylä lagdas ihop
 när di kokt sväinkända till jaul, pa fatt u sud

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÅR
Frgl. M 81

23. Or groitu som di hänt pa sundar skursi bröi
äi, fat, de var de riktu myglu: talgmuttar har ja set
att di har kast till kynsi allar i svainspanna:
talgar har di bräukt säil uppi bunkar u
latt stat u svalnä u sen har di bärr väkko bunkar
sä flaug talgbuttn ör: äster bräukt di märr
dais säil uppi äi a stäinfat, allar staur burk.
allar kränkä:

B. Redskap för matberedning.

23. Kockär, som gröitar u panner, kopparkittlar:

24. Kittel: En kittill haddint dan formän som a gröita,
de var oläikrä me kittlar u, fyrt var de staur u
sma, sumbli var kuttu i buttn u sto pa träifot.
de fans u sämnä me bain undar, de var träi
stykker, u baini var av jan u var nätnä fast " nitade
bäi kittlans äutsäidar, allar äutpa kittlan, u sä

24.

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÄR
Frgl. M 81

Var de andra staura koppkötthar, som gick flair spann
 äi, di var måst flatbattnäddä, u daim bräukt di
 ställ paan staurar vädlyftu träifot, ällar u byggddi
 undan me stän, så haugt sätti kund fa äld inundar;
 de var handtak, ällar som di kalld äira, di var
 u nätnä fast, ätt pa var säida ällar mittimötsi
 sätta vägd jämt när tau stykker gjärden millumsi
 koppar kittlar u lali staur kopparpannar mex
 fal, ällar skaft. Sumbli sägd skaft; skaftä pa pannu,
 de jär skilnäs pa kopparkittäl u gröita, gröita
 jär stäipt, ällar gjanti hail, me bain u attihop:
 äiru där di skall vara, de var staur gröitar
 u mindar, u pannar som varn fal till lyftna
 me, pannfals jär varmar, akti så da int brännar di,

25.

Gryta: Jan gröitar var de måst som bräuktäs jär,
 maln gröitar har di hatt²/räikmanshäus, di
 var näg. kauptu u sto² pa träi bain som var

25. Fast nätmä på äutsäiden, u handtak till lyft avna,
me: bänggröitar me träi bain undar u one äira
pa, ät äir pa vart håll mittimotri, till häng gripä
äi, för när a säm gröita skudd sättas i späisen,
så var de till lyft uppna i gripä, u de sam när
ha skudd ör späisen, u där som di haddn pändär
gröitvind, dör fiksk gröitu häng äi gripä: (bänggröitar)
Sumt var stäura, (lägg äld undar stäur gröitu),
Sumbli av daim var inmäurnä, men sorts späis
inundar till lägg älden: så var de mindar sämä,
av jan de var fal äi, gjäutu pa sam gang som
gröitu, läit gröitu, vör kallddum jär för pannar,
de var mindar u stäura, (sätt pa pa de stäur
stälpannu, vör tar u kokar fisk i däm, vör
tarna till fiskpannä, för dän har änd räim
näga, en val kallann, u mindar går int asi
till o häusald). så var de små pan nar som

4 halvannan
"jör - av sig
- förtell g.

26. Di kokt gräit äi till bari, sumt var så sma ^{sälla}
gikk int mäin a kallstamp äi, de var smabans-
pannu, ja jär ännu äigar av a sänn läiti, stäl=
panna, som di kalldas, ha jär gamblara änn ja:
a pärgröittä kunddi myttill var som hållst i kokväg.
män fisk pannu ätter fiskgröitn, ha myttas bärr
till de, de kan hönd att sumt myttna till kok var som
hållt äi; de fans folk som int var så nogä förr:
Beteckningar för handtag pa gryta: gröitäira, u grip,
mindar gröitar (pannar) falen:
när int gröitar u pannar myttas, i bondhänsald
bräukt di släng in dum äi a läit skäp, gröit=
skäpa: sumbli stald gröitar äi räng, gröiträngi,
ällarn lagar bänk som di vällod dum pa
me bäini i vädra: 26. gröitäira u grip, u pannfakr:
27. vör bräukt sätt gröitn pa bredstump ällarn plättilt.
män längar tilbakas i läidn, när de var bärr a

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÅR
Fol. M 81

Från

27. Järdgolv dar (de bärr till sätt ner gröitu pa järdgolvä
ja kummar ihåg tau släkt stönar me järdgolv,
ja var haitt läitu när ja var me män mor inn-
bär nägr som haitt gardalls, u där fikk ja säi gröithäst
u järdgolv. u pa ätt ställa di haitt middäins, di hadd
u järdgolv, de jär läng sinä män ja tycker de var
i går sä bra (mins ja) kummar ja ihåg allt kop:

28. De som di nyttill röir i gröitu, me de varn släiv
dän sag änt som a ärblad; till dess di gynt går skaidar,
da gärdixn störr sort är daim som di ät me, daim
kom di till röir i gröitme, u ha fikk namnä
gräit skaid; annas föränt var de gröit släivän: ätt
ärdspråk, va skudd släiv u var um int i gröit:
(dann som ättar frögäs, känner röir int till):

† Det andra

vip: vispar har vart till langt för mi; män
mor mor kund talam när ha tjänad som päikä,
ätt päikar i granntagä fikkun lidu dag när björklaur

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÄR
Fol. M 81

28. Gynt sprikk äut, nå jär björkloun som råttäira, u
nå far er slaar ihop som päcker jär i gramlagä.
u ga ste u går vispar, så bräukt vörv går när
ja var päckä, ja, ja, de jär bra längsinä, sätt björk-
vispar, di jär int ban um händä, som di bräukt
Sagä, de jär ingu som vait när dan fysit blai
gardar u föidar: vispar nyttas till visp i mjölgräit,
u välling, u sämpar av all slag, u till visp pankake-
smittu me, när di skudd bak pankakä, gräitvispar
skudd var läit stävarä räis ä, (vispräis):
när björkloun sprakk äut, da gikk barken ällar skali
av let, ättar di hadd skär av räisn u samblä ihopor
kail famnyda sökt di äut a ställä som de int
var maurar, var de maurar da träist int päcker ⁴myror
slas ner för dänn täidn haddi ing byttar pasi:
u björkräisn (en ställt ällar flairä) pa knä ä u
så haddi en knäiv som di skrappt avskali me, sätt

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NAR
Fol. M 81

29. Björkkräisä blai rait u vitt, u sen läggddi ihop till a handfull, u bant ihop dä me a par ung aridar pa var visp, u så kallt di pa till däss di kradda hail hopar, vispar hail förklä fullt:

30. Stev: Stäiv gröitsläiv, som di röird i gröittu me förru di gypst går gröitskaidar:

31. "Petochningar för klubba", stait, järdpärstait. som di stait pärar till mos allar pärgrait:

39. Halster:

Halstar, som vörr kallar rist, stait strämning pa rister, riststaihtar strämning, de staittas kyt pa rister iblant me: ristfaba, u spaitar de var själväst rister som läggdde pa som skudd staittas, u så var de träi kort bain undar di var a par tunn hangä sätt de int lag ret tet pa glöidnar: ristfaba u själväst rist kruppen kan vörr sägä, för de har ja häist dunn sägt: (ristspaitar) u baini:

30.

Slakter, ällarsom voss kallar rist, de bräuket smidgen
 smäid till folkö, u dan ristet bräuket di iblant stäikä,
 ällar bakä nög sorts bröi pa i späisn um di hadol
 läit bröi, u daig i truga, da wait ja att di to upp
 a bit bröidaig u klappit äit pa borä som a
 lukakä⁴ u baktna ällar stäikttra (lukaku) pa ristn: lute
 handtakä pa o ristet de var flott de sat i hop me el lug-
 ristn i ätt stykkä, själv spräitar var äit huggna bakä (luck-
 ar sam jämbit som faku; ja kan int förklar de bätter: el lög-k.

33.

Stekpanna: Stäikpanna, ällar pan-
 kakspanna, som de u kalldas, di bräuket
 bak ungspannkakä, hållna full av smit u sätli
 staur ugnen när di bakt bröi, u så bakt di
 tunn pankakar i späisn, späispankakar,
 De har vart stäik- ällar pankakspannar me bain
 pannu sto pa aignä bain bräuket di sägä:

31.

Ibant kunde ja säi sämnä; annas förde mästa
 var di ing bain undar, för daim som var bain
 undar kund int nyttas i ugn för där skudd
 pannor bettern stapra ugnsortlar annas bläi int pann-
 kaku bakt i better, bain laus pannar bräukt di
 nytt träijot till, en jan ring me träi bain undar
 u därpa ställdas pannu: O pankaks pannar de
 var fal ällar a handtak pa, till lyft av, u pa me:
 di var gjäutnä, så var de avlang plät pannar,
 bull pannar, plät som kantar var upp väiknä
 pa; knäiv till sno pankakar me, d bräukt
 vörz nytt rikke knäiv som hällst, ällar en
 läitr släiv, tunnär u lälä bräidar, de gätk
 bra till sno me, ja mäner pankakä, u
 kyttitar me: a sämn stälk pannä gätk nyttas
 till kok järduppa äi me; u när de skudd ^{spötüssis}
 var kallat så sätti inn fläira i ugnar me ungs pankakä äi
 di lant av varandra;

UJMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Fgl. M 81

32-37. Här jär någ som vör int vait, vör har int härt de:

D. Välling.

37. Välling: vör har alltut sagt välling, någ kort ä:
välling, ällar säupå, säupmat, far vör int någ säup-
mat i dag, ja hadd tänkt u kokt någ säupå, män
de far var till kvällen, så skall ja kok välling:

38. va jär iss för välling, de jär bär plaska, de jär
som kär vatten, ja vait män ja hadd int vait
mjöl, ha blai tunn, män jet mik bröi till, smygl
bröi säupu, så mätter ha vatten; (plastu välling):
tunn u dälit kokt; klimpar i gräit ällar välling.
bräukt di sägå att de var stundäntar äi; himnä
fallar skinn pa gräit, u säupå, kalldäs förritänd
för lat kundskinn, a årdstar, ja tror du jäst
så latar, att du int äidäs u räv skinnå av
gräitn, han säupt gräit män flad int av
skinnå yvar hail gräitfata, u fikku hatt latar:

33. 39. Vatten välling som koktas på vatten u kammrjöl,
dricksvälling kokt på drickträ u av randsi me kammrjöl
drickssäupa kalldas de: äppållvälling, kokt på vatten
u läit gröin, de pikks kokt fyst a go stund, u så
läggdås bitar äi av sundar skurna äppåll, u de
sam me pikksäupa, de skörd di pikkar i fär
daitar u kast i gröitu: pikksäupa, sletvälling u
klimpvälling. var de allt vanlit atti mytt mjölk till
kokpa, ällar raid av me, som di kall de, för klimper
hållt int i hop u di var gärd av vår vatten^u mjöl,
vör har bräukt tater läiter tar mjölk u a ägg
u så mjöl, till smatelimpar i klimpvälling, u de
samä till krungar i färksäupa, um di int bli i hop
länä av någ skaptitt da fallt di sundar i gröitu:

40. Beteckningar för välling, när ha äts, när som hållt
äts välling. jär hållt som di alltet ät mitk me
fisk, u da skuddi ha säupmat ättar, u da slo di ihop någ sorts
välling de var behändutt:

34.

Jär bräukt di kok drikk sämpa, höllst när handt-
värtsrar hadd vart pa a ställa, som di tykkta allt-
för länge, da fikke di drikk sämpa, de var so di
kalld för avväsning välling, da sägd atminsten
skumakerar, nå jär de bäst att vör skyddar pa u
kummar pa dur, för nå säir vör vakhänn de
läntar, när vör far avväsning välling: de var
mair pa spittakök, änn någ annä; män de bli
så vantit till såg så:

E. Gröt

43. Gröt: Gräit, ällar gröt, har vör alltu sägt, nå
skall vör kok stekkalgräit, a hail stam gröta full,
jet nå gröt kalar sätt knappar flaugar av kledi,
lägg nå inn a raidutt gräitläv, drikkhä till gröten
var mit bräuklitt jär, sumt hadd försi atti
int tuht mjölk till gräite, di fikke värk i läivä:
ätt stykk smör i gräit fote var vantit, ai de smörhudä duffel di
allihop:

35. Stampu tjockar gräit, iss gräiten de var a raider
stampjakkä, hållst um mjö^{tt} mjölgröt ^{hög}ägddi så,
skaidi star själv i gräiten umn stikkar äi na:

44. Beteckningar för tunna klisterakti gröt:

vait aldri va iss var för gräit, de jär som
kläistar de klibbar bäi, gräiten jär för läit koktar
da bläirn så som issä (kläistu); mjölgröt, :
koktar pa vatten u rygmjöl; helgröinsgräit
jär mik gammält, änd sin vattenkvännar
kom till da var de apartu gröin staim i kvänni,
gröinkvännar fans de, helgröin ättar känn-
gröin som de u koldäs, för de var kännä
som di gärd gröin ar, de to läng till kokten
män han blai goar närn blai fördu, de skuddel
en dail mjölke äi, mäin mjölke, bättar bläirn i
pa handkvännar, som di hadd all mänskar,
där krossäddi kännä till smagröin, u de koktdi

36.

Smagrömsgräit pa, fysst kokt smagröms i vatten a
 stund, u sinnså do di mjölk i gröitu, så fikke de trok
 tjokket, u varsa int koktar da, så var de till sla
 mair mjölk äi, u de blai go gräit av, de vait ja
 för ja har jet mikäsannar smagrömsgräit i
 main ung dagar, u de jär atminsten fämtē arsinä,
 u mair, ^(den) saist ja ät sanner gräit: ryggnjölgröta
 dän säupt di mjölk till, atminsten jär at iss traktar:
 pärgräit koktes läit, hällst un vintan: dän bräutetöli
 jet me mjölk till;

48. Beteckningar för gröt, Smabansgräit, u, Sletkalsgräit:

49. Palt: jär har nukke int vart någ ann änn blodpaltt,
 en sorts paltbröi i hard täidar, som nöderi,
 mormor sägdä, attē lagd till någ som häit paltbröi,
 läit mjöl, av oläike sortar hänn mjöl u havrämjöl u
 läit ryggnjöl, u så stait di sundar kokt pärar, u ha
 sägdä, me skalar pa di brädd int räd till kast bort skalar,

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Frgl. M 81

38.

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÄR
Fol. M 81

För de var ändå mataukä; u allt de dära av mjöl-
sortar u pärar, blandad di ihop me varmt vatten
u knådad ihop tilln daig, u lätt jäsupp, så bakt di
supp de, som de int hakt ihop till storr bröi, så formd di
dum som paltar, u bakt daim i ugnen, u de kallddi för
paltbröi: gamla taidus kruppkakar, likknåd
palt, di lagd ihopor daig av kamm mjöl u bakt ät
de, sätt var kruppkaka kom till likknå en minder
palt; kruppkakar var sma flätk, u korvbitar äi:

50. Paltu, blodpaltu, lagdas till så jär bäi uss, ät där blodin
som int gikk till, till blodpylls, (iblant haddi int karmar
nakk till fylt äi) da to mor u röird mair rymmjöl,
äi, sättä blai riktut tjokt, sätt ha kund hadd de millum
händnar, u form dändär smaitu till form av palt,
u när ha hadd fat daim färdu allihop, så laggd ha
mer dum i staur gröitu, u så skuddi kok sakt u
vakkt u jämt, di skudd int stam kokän, da blai di randa, di skudd
kokt vakkt i tau taimar:

Till pylls, u prallt. Skudd var grävmalä ryggnjöl, samur
malä, di bräukt röör blodur, somur kom rinnas or
kräkä, läik⁺ neri mjölä, som di bräukt ha äi a Frålet
mindar baljä, u de blanddi äut som di vidd ha de,
u de som blai till yvas, när di hadd fylt så
mang pyllar som di vidd ha, da röörddi mair
ryggnjöl äi de som var igån, dån blodsmaitu
skudd var fjökcar för dån skudd formäs till prallt
me häändrar, somur annar vantli daigbit, pralltar
bräukt di går flatän läit av langä:

uppvärmdar prallt i äistar-muttar u mjölke, vatten
gikk u ann, um di int hadd mjölke, de var mik
gutt till jeta, de gikk bra till värme prallt upp i
fläskfätt, u smör, me läit vetä på, vatten älar mjölke:
som di slaktad sainhanst så bräukt di spar
pralltar till pa vintan u da bräukt di skär sundan
u värmeappur, de blai gännygmat, prallt u stäitst fläsk:

G. Pannkaka.

51.

Pannkaka: ja varit int att vör har hatt någ
ann namn, änn pannkaka, sånt som har vart
bakt i pannkakspanna (äller stakspanna) tunn pan-
kakar somn bakt i späisn (späispannkaka sågd
samt för till skillna ugnspannkaka): pannkaka
snodäs (vändäs) men knäiv, för de mäst men
träsläiv: de var int guttumen klakar tunnar knäiv;
u en slydder knäiv, ällaren annas tjock skallä
till knäiv som smida hadd slat änt avn janbät
de var int gutt till sno a tunn pannkaka mer.

52.

Beteckningar för olika slag av pannkaka:
vör bräukt råv² ra murrättar. u röv ihop me
mjöl u mjölk, u dän sorten pannkaka kalld vör
för murrättpannkaka u baktas i ugnen, u så
kalld vör äppälpannkaka, smäiter av mjöl u mjölk,

40.

Me sundar skurna äppäl, äppälbitar äi, u pannkakä
 me lindbär äi (lingon) lindbärspannkakä : u vanlit väis
 till kallas, fräisgröinspannkakä, män de var äi min
 bandom som vör fikle räisgröin för änt fikle di ta
 vasomhällst, u sla ihop till pannkakä, de gikte me :

57.

H. Soppa.

Soppa säupa : Säupmat, idag far vör
 säupmat, vör far äppälsäupa till middag,
 en sorts välling, ättär säupa. me äppälbitar äi,
 u när di skärd pikkar sundar u kast äi, da
 blai de säupmat som kalldas för pikle säupa :
 smyll bröi i mjölk blai u säupmat, drikkä u
 bröi, var u säupmat, mäster allting i matväg
 som äts me skaid, häitad säupmat, atminsta
 jär bär oss, de var till slar äisi, va somer
 bärr fikle tak äi, bärr de häit säupmat, blabär u mjölk
 int till gläimä :

4 "piggas"
 små pöron

41.53. Supanmat: Kytsäupa, färksäupa, som
var vantitt att kökt när di hadd slagta,
a stycke färskt kytt köktas, u när de mästu
var kökt, da läggddi murrättar (bitar) äi u
så fikk di kök ifyllgme kyttä u så läggddi
järbitar äi u a par ätter träi hail parar
som var skalmä, u rän skylldä, de hail parar
tos upp när di blai så milt köktä ätter kund kräm
sundar daim äi a fot ätter skäl, kräm daim till
mos så fäint di kund ja, u så mjöl u a ägg
u tar mjölk, (vattn fikk dänga, när mjölk i fattas)
u röir ihop smaiten me a träiskaid, någ arm
fanns int hållar, u hail iss röiru blai krungar
ätter klimpar av, som vörr alltut kallt de för
krungar i färksäupa, di to en lättn bit i skaidi
av de som var hoplaga i fatä, u lägd ner i gröttu
u de hätti ra me till alltihop kom äi, sått krungar

UJMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÅR
Fol. M 91

49. Koktas i suder (kytsuder) u så bräuket di ha mairjan⁴ⁿ oi, ⁴mejian
 de var gamblä taidos färksäupä, män ha skudd väi-
 das ar, u da to din när mjöl u läggd i fatä, som kring
 röira had vart u n tar vatten u visp i kring läita u
 sla i gröttu mäns di röird vaktat me grött skaidi,
 för de däugd int till kum me (bulljang på borä)
 bär tunn kytsuder, näi de skudd var tjokte säupä:
 kytsuder kalldas de tunnä, förru näg mair
 blai äiläggot, säupä blai de, när de blai färduht;
 u künpar, ällar kringar koktas ihop me säupä, så gärd vön jöi
 tunn skvablu säupä, bär tunn plaskä, tykks som iss
 jär kokt på kändoköms kärpasu⁴. de finns ing smakt ⁴kärtrasan
 på issäupä, ha jär smaklaus;
58. ja har så vikt goar kytsud, ja skall ta a bit fläsk u
 kast äi till, u så skall ja ta u kolt ärtar, de bräukar
 o kalar tykks så vikt um, u ärtsäupä jär gutt, u
 kraftu mat jär dä ä; ärtar u fläsk; da gräinar o bandu ida.

43.

gya själva vätkä som såpna koktas av, de var mukke
 manghandä, som svämbain u någ bain knotar,
 sänt bräukt di kok rö, ällar pärmos ja, u kytnäipä,
 kyta u kytbaini koktas fyrt a stund, u nava, u tau.
 iblant gröin, kämgröin för de mästa, läit säinarä
 var de rämgröin, u till sänt sä skärd di murrtar
 sundar u kast i gröta, u så skäldi päror, u
 u skärd sundar, u kast äi, u så bräukt vore
 mäir, u dait kast äi någrä stälkar märgan,
 u da var kytsnäipen färdu, gya tror mi ha
 häit, att de såpna har fat sitt namn därav
 att de var snält me kyta (u i ställ för kytnäipä)
 så sägd di kytsnäipä; de blai ätt sänt mål, till
 {kväip läit kytt} de var mäst till u skrap u säng
 ja kytbaini, män så fikk di så mite mäir
 av såpna, ha bräukt räkk till u värn upp
 flair morgnar, till sänp ättar när di kadd laggt

4 200 - nos

44.

Inn a raiddutt skriðinnál av kokur strámming, u
 sinapp u brói, u iblant kald þjárur, kytsnáiþu kom
 uppá, u da var lávskinná spránt som þa a
 trummá: ein annu sæupa, som vör int far gláimá,
 de var lambbains sæupa, de var vintarmat, nár
 di slagt lamp, þa haustur, þá to di vara þa sjálv
 laggar, u sáttad ner, u de blái ret mang iblant,
 fór de var guttunn lamb fórr í taidu at ishálla
 me; þá nár de blái þa vintan a slag þá kom
 di ihag lamblaggar, i dag skall vör ta u lagg
 lambbaini i vattu, u vattná ör sáttu nága,
 u i márga skall vör ta, u kok lambbains
 sæupa, de skall blái gutt, u de var gutt: de sæpu
 koktas þa sam vís sam kytsnáiþu, iblant kast di
 mikk úi nág slomsar av lambkýt me i gróttu,
 annas blái de knáiþutt me kýt, de fanns int
 nág kýt þa lamblaggar, daim slo di sundar, u

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR

Fol. M 81

45.

Wa som gav sãupn go smak de var mærgæn som
 var i lamblæggan, u de var lamblæggan som blai
 sãupnã av, u mik umtykket av allã som åt var?
 pa tal um sãupværkã! Sã kokt vöör salt strãm-
 mung sãupnã, vöör læggd saltar strãmning i vattin
 u dygn, u sã skurdðasn av i kort bitar u koktas
 u prãbitar ãi, u rãidãs av me mjöl u mjölts,
 u sam sã gick de till me salt tãskbodd sãupnã,
 di skurd upp torsk boddar um haustu u gærd
 daim rãinã u salt nãr dum u nãr di hadd
 ligg i salt i træi dygn, da to di u læggd ãut dum
 pa bredar sætti fikk torkã, sã torr samyn kund
 fa dum u sã trãddi upp dum pa a mörã, allar
 rãivstakã u hãngd upp dum pa luftã, u sã pa
 vintan koktas de sãupnã pa daim, u prãbitar ãi
 me i grøitu, u de blai va di kalld fõrritãidn
 fõr torsk bodd sãupnã; nã vait int folki va de jãr, umon
 talar um sãupnã:

46. Hynnssäupä koktäs pa sam väis som vanti färsk-
säupä, män pa slagtnä hynn, iställ för ann, färskt kytt:

60. Säupä pa kytsuden me gröin u päror, u pallitarmakker
u murrätter, de jär kytsäupä, antingän färsk u så kringse kringor)
äi, u pikkgotter äi (torkna pikkor) da jär de färsk-
säupä, u jär de tillagsi av saltar kytsud, ja, da
bläir de kytsäupä, ätter kytsnäipä av:

Säupä kokt pa drötkä, dröksäupä, drökke koktäs u
raidäs av me mjölk u mjöl, avu dröksäupä
mjölki koktäs u raidäs av me drötkä u mjöl som
visptäs ihop äi a skäl u sloš i grötku, u pa sam
gang röirdäs ikring me gröit skaidi, bäggi sortar
lötnäd di me säuror, u hadda källingar någ
bröiskorpar ätter någ ann harst bröi så skärdäi
sundar de u kast äi säupu män bröia behövd
int kokä, för de bläi mjaukt, bärr de fikk legg i
säupu a stund, de var kraftu, u goar mat:

47. 1. Torut ej omnämnda maträtter av bär, bönor, ärtor, kål & rotfrukter.

61. Blåbärskas, blåbär u mjölk, rambärskas av rambär u mjölk, (rambär, smalttran): blåbärsmos, blåbärsgräit: di kokt blåbäri till där di gick i mos u så rändas de av me pråsmjöl, vaitas mjöl daugd me um de int fanns någ annå: kokt lindbär (långan) u säim sötnåd vörr me säirap u ät dum till mjölk, lindbär u mjölk: u så jet vörr bröi till: kokt kissbär, som lagdör till, somer gräit me mjölk till, kissbärs mos, (ällar sylt): u mjölk i lindbäri studd skivlas som vörr sår, u de gick till så, vörr tox dock ällarn tunnar handdock u spänd gvarer talldrikke u hållt ihopn me vänstra nävån i ällar undar butten pæv talldikke, u på sänt väis blai de spant u stot uppå, u så to vörrn när bär me bygrå handü u laggd på u allt som kund trilla de trallt mer ä a fat, u all lost blai

48. Varmäs, läimt^x þa dakan, u så kallt vör þa, till dars^x læmnat
att alltíþop blai ginnungangá: Skrifl línubær kaitar de:
bær mosán staitáð vör inntá áutur kókt bærí till
dars di gikk i mos me þjálfv av gróit skaidi samn
krámd me, mot sáidu av gróitu:

67. Bönor har vart för mæn dagar, bondbönor u
gäulbönor, som vör u kalld för krökbönor:
gäulbönor, u flásk, de var kallarmat förritáidur,
u bondbönor daim átt vör fördeméstá máns
di var faská, áttar gróiná, íblant blai de
stáunná bönor, u sá bönsáupá, kókt þa bönor
u ártar (gróiná) u nöi þjárur, u nöi murráttar,
u sá ráidas de hail av me nágra kánn mjól,
u mjólk; u sá íblant már de fanns till fas da
skarddi ápprákbitar ái: u de blai á áutmáarkt go sáupá:
íblant nár vör hadd máir bönor án som gikk
at, da tosdi vará þa u gáimdas till vintan, u

"Bönor"
Jáunnál.
Bönar: Vár.

49. Da bräukt di kok sämpar av slätk slag, iblant fjyllgane
någ kyttknokor, u iblant me mjölk: sätta blai go mat av:
graärtar, u sokkarärtar var de vanliã ärtsorter, som
vör odlad i träigardar, äntun gäulärtar som di sad i
akrar: vör bräukt skrik ärtar sam, som lindbäri:
Skidärtar har vör tädar iginum bräukt stauã: stauã
ärtsträidar me sokkarärtar äi me, u iblant gröin
bondbönor äi me; a äjmarlet go stau ring:

64. Kålboddar⁴ har alltut vort ret gott um jär pa o traktar. *4- huvuden*
vör to av de äntast bladur u så laggodi boddar pa
borã u skara fjyst mittitör u var halvã itän,
så skärd vör sundar kålar sätta blai som strim-
lar, u så i gröitu så fikken kokã, u de bästa var,
u bäst smakyn blai de pa kålsäupu när de blai
kokt pa lambkytt u lungpytt, (lungkor): de var
de iblant stauur kål som äts me stäikt fläsk till:
kålsäupia, pa kål u så skärddi sundar pärer u murrättar u
kast äi, sumblu säidel ihop va som hållst.

57 67.

Matlagning av roar de var gäulroar, ällar (skälrottar):
 u da kokt di raskalnä pärar u roar, u staitäd
 ihop dum me pärstaiten, u juktet ihop de tiller
 goar romos, som vörr kallde, näg ann mat pa
 roar vait vörr intä, äntu nägn robit till kast
 äi nägslags sämpä iblant: pärskalar, ta u
 skal några pärar: Eskalnä pärar, de har vart
 vantitt jar, att vörr har skylt sandn av pärar u kok
 daim me skaller pa, u när di kom pa borä säfjikk
 varu en skal till si självar, annas fikke di jet me
 skalar pa, u pärskalar daim kast di i svämspannä
 ällar så gav di bynsi skalar (skrittingar) bräuktli sägä:
 raskalnä pärar, skal dum ra u kok daim, u kok
 pärar me skalar pa ällar eskalnä: Skal pärar
 me fingrar ällar me a skaidkraft u iblant
 braut di pärar mittitan u duppet var halvä i
 duppen pa talldrickar, u jet är pärar, sänt kalldi för tott pärar:
 för skali som blai tom litenäder tott.

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NAR

Fogd. M 81

Rännas pärar, går pärar rainã, plukkt ör de sma u
 så um de jär någu dæli, sånt skall rännas bort:
 när vörre stäkt pärar förritæidn da to vörre
 bær hail pärar u grævd ner i kyran, hail askã
 u glöidar, u bylld pa dum, så fikk di ligg till
 dass di blai stäktã, da to u plukkt änt dum äi a
 förkäll, som di hadd bindförsi, u när di fikk pärar
 äi förklã så ruskt di daina sått paror sto um dum,
 u da blai di rainã, för askã, u sinnsã pa borã
 me dum u så at vörre bad skalar u hail alltã:
 för stäkt pärskalar de var gutt, stäkt pärar u
 salttar strämning, riststækan; u nerläggdar äin
 djangvar tallbrök, ällar a skäl u så häld vörre mjölk
 därpa u kränd fester någã, u de mjölkri mytt
 vörre till duppã till stäkt pärar: mjölk, go, pärar,
 för sann som kokt sundar, u var mjölk: andrã
 som int kokt sundar änter var vatã under skali.

* askmörjen

* förklã

* Jäs

59.

Di fikk mang fånl namn, såur augä, vatassar; di
bräukt säg um sämn pärar, däim di har dupp messi,
di bestarsi själv me duppiä:

Pärgräit u pärmos, de var bäst till stait ihop
av mjöln pärar, för de blai bäst gräit: u så
hadd vör förritaidu, säg som vör lagt ihop
u kalled för pärplättar, bräm sundar kökt pärar, fånt
u ska äi a ägg u (mar) uen tar mjölk u lait mjöl,
vör ihop bra, u lagum tjokket u bakas i pankaks pannu
nä samarä i pläppett pannu, u jet svänkyt till: go mat:
iblant så lagdi ihop pärplättar av sänt som var
till yvas av pärgräit, pärgräit till kvällsmat, u
går um de som var igän, till plättar nest morgn
till morgmat: sundar kökt pärar me kytt äi,
till skär sundar någ fläsk bitar u koka ihop
me pärar till dess att de bläim mos av alltihop
pärmos me kytt äi, pärgräit var av olätk slag:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR

Fol. M 81

J. Köttmat.

68. Beteckningar för köttmat: Kyttmat, fäitar
kyttmat, fatt kyt, tallgut kyt, mant kyt: fatt svain=
kyt. fatt fläsk, staurt skroit, u fatt fläsk, fastnar
int i halsen, bräckt de gamla säga: iss var a
fastli fait färsksaupä, de var a fastli fatt svain;
fatt fläsk, u fatt fläsk, ätt u de sama:

Beteckningar för olika slag av kött, hvilka avse slagdjuret.
kyt av a läit kräk, en läit slakt, vör for ta u dokt
iss gräisen han jar läit, män de jar ändu slakt:
kyt av sma djur smakar bäst, järpar, morkullar,
kappkyus, u unghonar, u allt sant jar fäint u gutt:
själlo läivä av svain kallas män fläskä, läit
mair slamsutt u madslutt än dann fläskä,
uppat säidn, säid fläsk, häitar de: kyt av a gam-
mäl ko, säigt som lapp bräckt di säga, sinutt u säigt:

4 fins
3 pi Gott!

54. Beteckningar för "köttbit": En köttklans, eller a köttstycka, de varu saigar attanr tilln köttbit, de jär bär skä²der u stams, di bräukt säga de gamla, när di fikk någ sämnt, de jär bär sinar u gult kött:

90. Färskt kött kom aldri i fråga, jär bär iss äntu när voss sktäddä um hauster, de vill säg färskt kött av kräk, män av fångäll, hadd voss miti färskt, uor vintan (sjöfångäll), fångällsänpa, u fångällkött, de var någ som smakt fångäll de i di sägd så de gamla:

91. Stäckt fläsk u pärar, kokt kött u bröi, u kött såupa till, uppstäänä pärar, kött bitar, (färningen) u pärar u löte; lambskallar bräukdi klau mitte tau u salt lättä yvar mati, u stäcke daim nest dag, da vor di salt miti: lambskallar bräukt di stäcke pa kasträ, ristru i späiser, pa glöidnar, sumit jetäd bad bröi, u pärar till, i bondhansaldä bräukt di stäcke sattu fikk vassitt kakit lambhändä, di bräukt ha dum till middags-
mäl.

55. 72 Sämpkyt för de mästa, så var de brän, som di
 hadd skär kyta av så mang som di kunnud kunnmäⁿ nära
 till baina; u sinä så huggdi sundar baina u laggd
 de i vatten sött de mäst sälltu fikts drag ör. u som
 så koktas antingen ärtar ällar någ ann kytmot pa
 de: sväm baina bräckt di kokä när di strudd
 bra pärmos, ällar romos, u blant i ärttar,
 kytt spradn, koktas alltut sämpä, sämpä skudde vara,
 annas sängdde intä, kytt sudn ällar spradn fikkt int
 bläi förspülldes, där fikken int sla bort, alltut gikk de
 u kok någ slags sämpä pa, som kytenäiprä ällar någä:

K. Fläsk.

73. Fläsk: ällar svämkyt, de fäitä kalläs fläsk u de
 som int var fatt, de kallädi för torrt svämkyt;
 fläsk var goar mat, me bröi u pöror till:

74. Betedningar för "stycke fläsk": a bit, ällar styckä fläsk:

56.

Fätkränder (i flaskä, de var garutt u gutt flask, mågrarä
 De var tömänder) flask, bräukt var guttum sänn torr kyttränder äi,
 de var mit umtykt, hållst av daim som int var
 ret så galnä ättar fatt flask; flasksvarden de var de
 som sat äut pa, u me retä kalldäso för sväinbrändi,
 förritändu, så fladdi sväini atminste daim som var
 ärsгамblä u mair, daim to di häudi av u sändna
 till garvan, u beredna, sät ha dängd till bändont: män
 (nä ättar) i säinarä täid, far häudi sit pa, u dän som
 kaupar a stykke flask, så faru betat för svarden ättar
 skinnä, (häudi) me, u de jär int någ till jeta, ättar
 för smaban som skall ha tändar, di bräukt tykt um
 till tugg umen stäktar flasksvard: flask har finnas
 lang täidar för mi u män för fädar, de varit ingon
 som livar nä, när sväini gynt kummä: ja
 tror för män räkning att di har varit lait langä
 som mänskor, u de fins mänskor, som liknar sväin, u bläin
 kallnä för sväin ime:

*) "ädrigt"
 rändigt

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Fagl. 191 81

57. 75.

När di skaktad a svain så stycktti sundar deru laggd
 ner de i kytbanni i salt, när de gikk um några
 dygn så gyftti skär av, som di kalld säidbitar u
 stait i pannu, u jet till pãrar, u till bröi, män
 ribbaini dain stait di gyft, för di to salt förr,
 ribbaini, som di u kalld ribbãnspijãll; illant rãikt
 din dait av svainã, de brãukt di rãik pa kömru,
 de skudd varã, för de mässtã till spikknyt um sum-
 man, kvinnfolki tyktit att de var behandult till ka
 till av, bãn skär av lãit spikknyt u bröi; u drikkã,
 de gãldt för auten dag, u någ miltum mät, u i strand-
 pussn: u när di hadd skär av kytã, da kokt di någ sãupa.
 pa bainknotar, någ blandã av kyt, u gröinvãlling;

*) gyft di
 (höjadel)

76. Av all mat som kan lagã av, ällar i hop me flãsk,
 Så var de ärtar u flãsk, de förmãmstã, flãsk, kokt, u flãsk u
 gãul bõnor, stait flãsk u pãrar, kruppkakor me flãsk-
 bitar äi, pannkakã u flãsk var a gult mät mat i

58.

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Fred. M 81

Fläsk, ättar som vör bräukt sägä, kyt u bröi,
 u du jöst sultra så jär de stäkt kyt i skåp
 ta di a bit kyt u bröi så lönqä, :
 ribbanspijäll, sam vör alltut har sägt, ribbain,
 dam skar di ifran säid fläskä, u saltad
 bärr läitä, u så stäktäs di, u äto till pärar
 u bröi : sumt lättum tigg i salt u kokt dunn
 antingn i ärtar ättar itälsäuprä, de var gott :

L. Kakke mat. av kyt u fläsk :

xx. Korr :

För i läiden sägdi för de mästa pylls,
 lungpylls, u ic blant sägd di lungkräv, u de var
 mit för att di bräukt krymp lungu, u kakka
 me, sätt pyllsen fötke namn ättar lungas :
 krympä, de var livri, hjärtä, u lungu som di kost
 i gröitu ättar di hädel tat pyllsen upp, u så

59.

Läggdi mer issä, tivar lungä u hjärtä, u så blai
 de som di sägda väksi, någ så där hallkrok, u
 så fekk dä i pikktrugä, me någ andrä bitar,
 som di bräutet skär ör, som di sägda: ja di sambr
 lad ihop någ av vart, som di tykket kound jetäs;
 alltihop som di skuddel pikkä, ällar som de u hait,
 hakkä, de laggdäs äi a trug, som var gäst apartut
 till hakkä, föst var de en fasti tjokkar buttar
 av aikä, u så späkt di bär sänder, u gavlar,
 av lagum braid ribbar, (fämtumsbredlar) u så
 till huggä, ällar pikkä som di bräutet sägä;
 ta dän u pikk a stund, mäns vörz lagar mat,
 de bräutet räkte till u pikk pa hail kvälde,
 u upp i otä, u så till pikk igänn, förru de
 blai smat nuk, ättarn hadd snot u vänd
 pa de (smakkmatn) fämti gangar, för till
 morgmat skudd vörz ha smakkar (kyttullar):

UJMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR

Fol. M 81

60. När hakt matu var färdig pükkan. Så fylldi
tarmar me de, för di var strapnä u hadd
ligg i säurt drukkä hail mati, u var rain u
fainä, när di fylld sännar lungpylts jär bäi
uss, da haddi a bit av a hämm som di träd tarmän
pa u hällt di de i vänstra näver millum
tummän u pek fingrö u så stampet di si
me hygen, pyltsrämm kalld vör de : di
bräukit mytt sändär hämm, när di fylld
blodpylts me : Nakttäiden korvtäiden, pyltsstäiden.
bräukit var i Oktober mänä, som var
slakt täiden : korven, ällar pyltsen. bräukit di
lag strap av en u sam sort, till fjänror u
hänsfolki, de blai int så milt av den sortu,
för de var int så vädlyftut me slakt, denn som
var räikä di hadd amtk mair me slakt um
hävstar u di gärd mag, korv som di räiktä, kyltkorv:

61. De var så att dain som slakt a svain u a naut
pa sam gang, så darå; da fikk di mair till skår
ör av laivå, u mittkaldä u njaurer u tillure
när di slakt lambi um haustar, u dain som
hadden hopen ungbaggar, så to di all ballar, u
krympitå, u så i jukktungä fylgme hakkmatn
vorr bräukt hakk me a yk i tungä; ja de var
förr som di to allt slikt, män var säkra pa
att di kastar int bort någ pa slaktarvri, is
tänder häldar äuter dar tas bad dain u dannä, för
i korvån dar söms de intä, u de som int aug
särr de går int hjärt ont, bräukt di säg för itüidn.
korvån ätter pylsen av sam som platta de
var blodpylson dan fylldi ginum liammä när
de var smalt tar mar, män när di skärd suns
dar naut vambur, u söid ihop till någ sorts
purar till fylt äi da häistdi äi me skaid, när di mytt hämm, da
fikk di häis vakkatt;

62. Lambvambar bräuktdi u skär sundar u söi ihop me
någ träd så som skogan: kyt pyttar (korvar) som di
räkttä, di var ihopjukksnä av någ bätter vätkä,
som fläsk u kyt, ättar som di slakt naut u svän
pa en gang, u da blai de mair till skär ör, av bad
fläskä u kyta, sätt da fikh di rad till går någrä
kyt pyttar till rätkä, de kund var gutt u ka till.
ta till ör någrgang, när de blair summer ättar
um de kommar främ näs, oförhappanäs, um
vidd gi dum a bit till bät, så jär de let u skär
uyp bät korv u bröv u smör, en soup um tar
gutt drickhä, ja da behövs de int mair:

88. Sylta: De har int härts av, va vörr vait, ätti
har gärt syltä förri täidsä, för syltu ha gärs
pa svänhäudä, u de läggdi ältut merä kyt hära
me de skudd gäimäs till jäul, för um de int fans
svänhäudä jäuläfter pa borä, da blai de ingu jäul?

83 49. Pösa: Pjylls som vörr har sagt: de gikk till sä,
atti to lait rygmjöl äi a balja, u så passt
källingö pa, just som slaktan stakke knäiven
i kråka, u sätt balja undar sätt blodn fikk
rinn ner äi mjölä u da hadd bra a släiv eller
gröitskaid u så till röira, att de int skudd blai
knölett, u så att blodn int skudd livräi; u sinä
så blanddi upp de me mair mjöl, um de behövdös;
u sen fylldi de massu i skünni, eller tarmar
som di hadd gärt räimä u söid ihopp ändar
pa dum, u så i gröitv, u etter tau löimas kokning
vardi färdu till jeta: u de som var igann av
blodsmaitn de bräukt di röir lait mair mjöl
äi, u går pallt av.

80. Slakkmät ja de har ja tatt um, de var sånt
som di hakkäd i trugä, sat halv netnar u
pikkäd me a yx, de var till väs förrn di gyntä:
yx

64.81. Inmaten, de var, livar u lungö, hjärtä u milkhalldä
bräckt di ta u kakk me; kakkdaig, smätkdaig.

82. wait intä, märru kalvbloden, som vörr to u lagd
ihop me n tar mjölk, u läiten när mjöl, söttä blai
lagum tjokkt till bak tunn pankakar av, i
pankakspanne: livri, u lungu, u hjärtä u så
skall u u tungu, u så luggddi av n läiten bit av
nakk, u, nakkän u händä koktas fyrt u så
krympt di danvä, u så plukktäs kyta av
skallu (kalvskallu) så skärdäs alltihop sunder
i mindar bitar, u koktas ihop a stund, så
läggddi rastalvä pärar haitä äi, u särr
dail krydd pippar äi, som fikk kok fylg me
a stund, till pärar blai koktä, da skudd säpnu
sайдäs av me några känn mjöl ün tar mjötk,
u så var lungmosän färdu; för de var
oramnä ja säpnu, u var gutt me n tar ällitkä äi:
ja häidd meug gläimt lungmosen, som var sä goar.

65. M. Mat av blod.

83. Blodpudd, (blodkärre) blodpylls, me lindbärssygt
till, de var gult, blodpannkaka pa kallt blod, u
svainblod dängd me till blodpannkaka: blod-
pyllsen bräukt di lägg fättangä äi, di skärd
sundar sma fläsktärning, u röird äi blodet,
u när di gärd pylls av lamb, ällar nautblod,
da bräukt di kast sma talgbitar äi, u de kallbas
för fättangä i pyllsen:

N. Maträtter i vittra fett ingitit som beständedel:

86. De som blai igän ättaren hadd smältt talg,
talgnutter, de kranhänd att samt, mytted daim
till värm upp någ mat äi förde mästä
gav di lypsi daim, fläskfätt, särnt som blai
närn stäckt fläsk, de bräukt mang myttä
i ställ för smör pa bröi; u till värm upp pärar äi:

66.

 BEMA 11861. L. Rosenqvist. 1933
 GOTL. NÄR
 F. 81

Molja: Som vörn kallar för mylja, som besto
 av nutter som blai närre smält ästar, ästernutter,
 u palt ättar brö som värmdäs i hop, u var gult:
 mylja gärd di av sundar skur i brö u kytsud
 u fått som blai när di kokt svain händä till
 gult, da haddi a stäunt stämfat fullt me sundar
 skur brö, u så hänt di häitar kytsud pa där,
 u de var som di kallet för mylja, u var mik gult:
 brö skäva me fått pa, de var fatts mör brö:
 91. de sam brö pärar duppitäs ä, kalldäs för pärduppiä:
 92. Mat av silld um vörn nägn gang fikts a silld da
 jet vörn na spiki. jär had vörn strämning, u
 san jet vörn iblant kokän, u iblant stäkrän,
 u saltar strämning som vörn jet till spiksträm-
 ning, stäkrän strämning u pärar u kokän strämning
 u pärar u brö: vilfängällägg var mästa de
 äind sorts ägg som vörn fikk, för bynnsäggi, di skudd soläs:

67. Krydda: kryddar förritåiden de var kryddsuppar u
starkpippar u lök, kannelbark u kardemumman:
nalkar: sinapp skudd brossunder u blandas i grädd öter
nyötk i skyr: andra sortar nyttas mest bäi slakt:
märijan, a go krydda i färsksaupia u krytmäijä:
för till kross kryddor, da hadd vör a tigällpanna
u så en äggformu sletar gerastain som vör
brod sundar pippar u sinapp, u alltihop av
kryddor, så fästt di pa tigällpannu u brossunder:
flair sortar av pippar som, väita, u starkä,
di jar ruktet mitk gamblä di var mitk i bräuk i
mäin unq dagar: kryddkrossara dain som
int nytt tigällpanna u saltstain, di hadd mortall:
gå nä jar de släut, papperett det suta som går
och fråglistan utsugän, så nu är det frågan
Om papper, o fråglista: var bra o gå igenom det så det kommer
Tecknat av L. Rosenqvist När Gotland. uppi tid ja vötkä
insänt den 10/8 1938: (Sä att de kumar in för d. 26. pängar:)

ULMA 1186 nr L. Rosenqvist 4938

GOTL. NÄR
Förel. 11 81